

Ter visie voor commentaar
Reactie voor 11 mei 2010 naar info@rioned.org

Visie Stadswaterkwaliteit

Stichting RIONED

Samenvatting

De zorg voor stadswater is te eenzijdig. De algemene normen zijn gericht op de kwaliteit van het water in grachten, singels, vijvers en sloten. Er is nauwelijks oog voor de beleving en de functie van het water in de omgeving. Bovendien wordt de invloed van riooloverstorten en regenwateruitlaten op de vervuiling van stadswater overschat. De belasting van eendjes voeren, afspoelende hondenontlasting en bladval is veel groter dan verondersteld.

De aanpak van stadswater moeten we breder trekken. Het gaat erom de omgeving, de functies, de vormgeving én de kwaliteit van het water als één opgave te beschouwen. Vervolgens moeten we de algemene normen met verstand gebruiken, en waar nodig beargumenteerd ervan afwijken. Zo scheppen we de condities om open water in steden en dorpen voor alle betrokkenen schoon én mooi te maken.

Probleem

In de ideale situatie zijn grachten, singels en vijvers goed ingepast in de stedelijke omgeving. Het water heeft recreatieve, cultuurhistorische en natuurwaarden die water afvoeren zoals bedoeld. Het heeft een ecologisch verantwoord planten- en dierenleven en voldoet aan chemische waterkwaliteitsnormen. Maar de realiteit is anders.

Onopgemerkt bestaan

Veel stadswateren leiden een onopgemerkt bestaan. Ze voegen weinig toe aan de omgeving, de doorstroming is beperkt en het water bevat vaak (te) veel voedingsstoffen. Hierdoor gaat één plantje overheersen, waardoor het water verandert in zogenaamde "groene soep", waarin vuil en bagger zich ophopen. Bewoners, gebruikers en andere betrokkenen ervaren het stadswater al gauw als vies en lelijk, terwijl het de omgeving juist meerwaarde kan geven.

Norm is waterkwaliteit

Om het stadswater schoner te maken, richten we ons voornamelijk op de kwaliteit van het water zelf. Deze wordt bepaald door verschillende factoren, zoals de doorstroming van het water, de samenstelling van de waterbodem en allerlei vervuilingsbronnen. Aan de hand van parameters en kwaliteitsnormen controleren we het water in sloten, singels, grachten en vijvers op ecologische kwaliteit en hoeveelheid. Waar nodig nemen we verbetermaatregelen.

Beleving van stadswater

Een goed, maatschappelijk verantwoord stadswater is echter méér dan alleen een normatief "schoon" water. Mensen waarderen stadswater vooral om wat zich rondom en op het water afspeelt. Zij beleven water als deel van de omgeving, bij een wandeling, het eendjes voeren of tijdens een boottochtje. Voor hen is bijvoorbeeld belangrijk dat stadswater er helder uitziet, fris ruikt en recreatiemogelijkheden biedt. Behalve de waterkwaliteit zelf zijn ook andere factoren belangrijk, zoals inpassing, aankleding en inrichting van het water, voorzieningen en waterdiepte.

Invloed vervuilingsbronnen

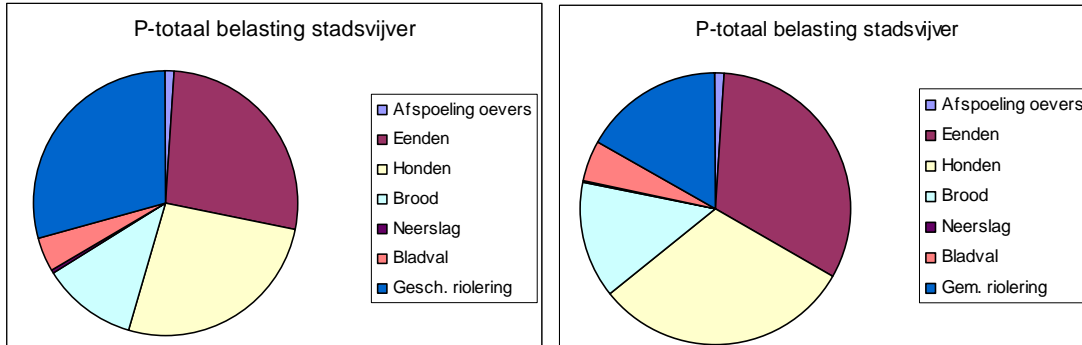
Bij de aanpak van stadswater moeten we dus ook kijken naar de beleving, functie en omgeving van het water. Maar zeker ook naar de vervuilingsbronnen in die omgeving. Want uit onderzoek van Stichting RIONED en Stowa (*Oppervlaktewaterkwaliteit: wat zijn relevante emissies; 2009*) blijkt dat eendjes voeren, bladval en afspoelende hondenontlasting vaak meer belastend zijn voor stadswateren dan riooloverstorten en regenwateruitlaten. Omgevingsfactoren spelen dus een grotere rol bij de vervuiling van stadswater dan we tot nu toe dachten (zie kader 1).

[kader 1]

Bronnen van meststoffen

Fosfaat is een meststof die té voedselrijk water veroorzaakt. In stadswateren vormen het voeren van eenden en de fecaliën van eenden en honden het grootste deel van de fosfaatbelasting. Bij een gemengd stelsel gemiddeld 73% en bij een gescheiden stelsel 65%. Ook bladval in het water is een bron van fosfaat. Riooloverstorten en regenwateruitlaten blijken minder grote vervuiliingsbronnen dan vaak wordt aangenomen. De fosfaatbijdrage vanuit een rioolstelsel met een overstort bedraagt minder dan 20%. Bij een gescheiden riolering stroomt het regenwater in het stadswater en is de fosfaatbijdrage 30%. Afhankelijk van de feitelijk aanwezige bronnen variëren de bijdragen uiteraard per situatie.

Gescheiden stelsel: regenwater op stadswater Gemengd stelsel: overstort op stadswater

Belasting van een stadsvijver met fosfaat uit verschillende bronnen

Ontleend aan het onderzoek *Oppervlaktewaterkwaliteit: wat zijn relevante emissies?* (Stichting RIONED, 2009)

[einde kader 1]

Oplossing

Normen zijn per definitie gericht op *het water* in het algemeen. Bij de aanpak van stadswater komt het aan op de vertaling naar *een water* in een specifieke omgeving. Het gaat erom de omgeving, de functies en de vormgeving van het water én de waterkwaliteit zelf als één opgave te beschouwen.

De focus moet liggen op de lokale problemen en behoeften van een water, van de omgeving én van de gebruikers. Op basis van de hieruit geformuleerde doelen komt een mix van maatregelen tot stand die een stadswater in al zijn facetten verbetert. Bij het bepalen van die maatregelen moeten we de algemene normen voor water met verstand gebruiken. Met andere woorden, normen niet blindelings maar bewust toepassen en waar nodig beargumenteerd ervan afwijken. Zo scheppen we de condities om open water in steden en dorpen voor alle betrokkenen schoon én mooi te maken. Bovendien leidt een dergelijke aanpak tot meer draagvlak voor de maatregelen, de kosten en het ruimtebeslag.

Aanpak

Essentie goede aanpak

Voor het verbeteren van een stadswater in al zijn facetten geldt:

1. Kijk eerst naar de omgeving van het water. Ligt het bijvoorbeeld in het stadscentrum, in een buitenwijk of een park? De waardering van een gracht in het centrum is anders dan een sloot in een buitenwijk.
2. Kijk dan naar de relatie van het water met de omgeving. Hoe beleven mensen het water? Hoe gebruiken ze het water (eendjes voeren, varen, vissen, etc.)? Welke inrichting en voorzieningen wensen zij?
3. Kijk vervolgens in het water. Hoe is de samenstelling van de waterbodem? Overschrijdt het water de kwaliteits- en hoeveelheidsnormen? Hoe voedselrijk is het water? In hoeverre is sprake van een ecologisch verantwoord planten- en dierenleven?

Overige aandachtspunten

- Verbeter een stadswater in één keer goed. Dat is niet gemakkelijk en vanzelfsprekend, want vaak denken we vanuit de te realiseren maatregelen en niet vanuit de te bereiken doelen.
- Betrek bewoners, belanghebbenden en het waterschap bij het verbetertraject. Dat is essentieel voor het bepalen van de ambities, de keuze van de maatregelen en het draagvlak.
- Analyseer de problemen goed en compleet. Wat is het type watersysteem? Welke bronnen domineren de waterkwaliteit? Welke voorzieningen zijn gewenst?

- Bedenk dat één maatregel meestal niet voldoende is. Bij een goede aanpak gaat het om de combinatie van maatregelen, gelet op de kenmerken van het water en de nagestreefde doelen.
- Houd rekening met het feit dat een bepaalde maatregel onmisbaar kan zijn. Als deze maatregel achterwege blijft, hebben andere maatregelen geen zin. Een voorbeeld is het achterwege laten van het baggeren van ondiep water.

[kader 2]

Mogelijke maatregelen

Mogelijke verbetermaatregelen voor een stadswater zijn:

- Vergroot de doorspoeling. In stilstaand water zijn de problemen altijd groter.
- Baggeren. Een dikke sliblaag is altijd slecht voor de waterkwaliteit, ook al is die niet verontreinigd met zware metalen.
- Richt een deel van het systeem in als zuiveringsmoeras of sedimentatiezone.
- Creëer bij nieuwbouw liever enkele grotere wateren dan vele kleine(re). Kleine wateren zijn immers kwetsbaarder.
- Beperk de toestroom van vervuulende stoffen. Bekijk alle relevante bronnen, waaronder eendjes voeren, hondenontlasting, bladval en de riolering. Neem voldoende en effectieve maatregelen. Richt bijvoorbeeld een overgangszone in tussen land en water om te voorkomen dat verontreinigingen via oppervlakkige afspoeling in het water terechtkomen. Maar ook beleid voor het uitlaten van honden en het voeren van eenden behoort tot de mogelijkheden.
- Ontwerp de omgeving en het water zo dat mensen er graag naar kijken, langs lopen of gebruik van maken.

[Kader]

Deze visie is geschreven voor iedereen die te maken heeft met stadswateren. Niet alleen voor professionals op gebied van water, riolering en ruimtelijke inrichting, maar ook voor organisaties en personen die betrokken zijn bij stadswater. Zoals wijkorganisaties, watersport- en hengelsportverenigingen, natuurorganisaties, individuele wijkbewoners en gebruikers van bedrijfspanden.

Deze visie is een pleidooi om wateren in de bebouwde kom te bezien vanuit het oogpunt van de bewoner en de gebruiker en niet alleen te kijken naar waterkwaliteitsnormen. Een brede kijk op de betekenis van het water voor de omgeving, een goede analyse van wensen en problemen en een passende mix van maatregelen zijn nodig. Mens en natuur wordt daar beter van en misinvesteringen worden voorkomen.

[einde kader]